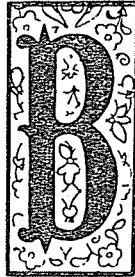

Edebiyat

H. KÜÇÜKKALAY

(Konya Yük. İslâm Enstitüsü
Arap dili ve Edebiyat öğretmeni)

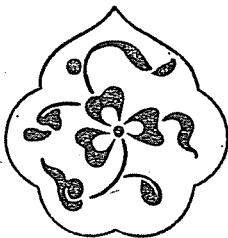
Kur'an Hâdis ve İslâmiyetin Arap Dili üzerindeki Tesirleri

İLİNDİĞİ gibi Kur'an-ı Kerim Arap nesir edebiyatının ilk ve edebî bir şaheseri olup, stil ve üslup bakımından taklit edilemez bir mükemmeliyettir. Bu bakımdan Kur'an-ı Kerim yalnız mukaddes bir din kitabı olmakla kalmamıştır. Muhtelif sahalarda olduğu gibi bu mukaddes kitabın Arap dili üzerindeki tesiri de oldukça büyüktür. Arap dilini edebiyat âlemine götürerek kıyamete kadar bâkî kalmasını sağlamış olan yegane âmil hiç şüphesiz yok ki Kur'an-ı Kerimdir. Aksi halde Arap dilinin kıyamete kadar kalmasını kim tekeffül edebilirdi?

Kur'anımız bâkî kaldıkça — ki bâkî kalacaktır — Arap dili de yaşayacak, yok olmayacaktır. Birinci derecede de Kur'an-ı Kerim sayesinde bu dil üzerindeki çalışmalar devam edecektir. Burada Kur'an-ı Kerimin Arap dili üzerindeki tesirlerinden birkaçı üzerinde duralım.

a) **Dilde yarattığı birlik** : Kur'anın bu dil üzerindeki en bâriz tesirlerinden biri, her şeyde olduğu gibi dilde de birlik ve beraberlik yaratmış olmasıdır. Kat'i olarak Arap dilini bir lehçeye inhisar ettiren Kur'an-ı Kerim olmuştur. Gerçi Araplar dilde bir birlik yaratmak için hissedilir bir çaba içerisinde bulunuyorlardı. Bu çaba ve gayreti Kureys kabilesinde daha çok hissetmekteyiz. Bununla beraber bu çalışmalarında muvaffak olmuş sayılmazlar. Çeşitli panayırlarda yapılan dil tartışmaları, hararetli konuşmalar, yapılan tercihler hep bu hâdisenin öncülleri olarak vasıflandırılabilirler. Tanınmış şâir En-nabiğatüz-zübyânî'nin Ukâz çarşısında hakem tayin edilerek şâirler arasında belağat ve fasahat sahiplerini seçmesi, bir şâiri diğeri üzerine tercih etmesi hep bu dil birliğine giden yolun başlangıcıydı. Böylece ke-

mâle eremiyen bu hareketi Kur'an-ı Kerim tamamladı, her şeyde olduğu gibi dilde de bir birlik ve beraberlik vücûde getirdi.

b) **Yeni müfredâtlar** : Kur'an-ı Kerim Arap diline yeni müfredâtlar kazandırmıştır. Bunlardan bir kısmı ya hiç duyulmamış veya muhtelif anlamlarda kullanılmakta idi. Bunlardan birkaç misal verelim.

1 — الكفر (El-kefr) kelimesi aslında bir şeyi örtmek, gizlemek ve kapatmak mânasına vazedilmiştir. Nitekim lügat kitaplarında bu kelime :

الكر بالفتح التنطية şeklinde zikredilir. Bu mana nazarı itibara alınarak geceye dahi الكافر ismi verilmiştir. Bu aslı manasından sonra Kur'an-ı Kerim bu kelimeyi Cenâb-ı Hakkın birlik ve varlığını kabul etmeyen, onun sayısız nimetlerini tanımayız gizliyen kimse hakkında kullanmıştır. Kâfirler, Allah'ın mevcûdiyetini isbata kâfi gelen birçok delilleri sanki gizlediler, nazarı itibara almadılar.

2 — الصلاة : Dahi aslında duâ manasıdır. Cenab-ı Hakkın buyurmuş olduğu :

وصلى عليهم ان صلواتك تسكن لهم

— onlara duâ et, çünkü senin duân onlar için bir güvendir — âyet-i celilesinde صلى kelimesi bu anlamda kullanılmıştır. Daha sonraları Kur'an-ı Kerim, o'nu tekbirle başlayıp selâmla sona eren mukaddes namaz'a isim olarak vermiştir. Fakat birinci mana ile ikincisi arasında çok yakınlık vardır. Zira namaz dahi bir kısım duâları ihtiva eder.

3 — السجود bu kelime de ilk olarak başı öne doğru eğmede kullanılırdı. Fakat Kur'an-ı Kerim onu da almı yere koymak sûretiyle icrâ edilen secde dediğimiz fiile isim olarak vermiştir. Aslı manası bazı şairlerde kullanılmıştır.

4 — المنافق Cahiliyyet devrinde duyulmamış olan bu kelime, tarla faresi denilen hayvanın yuvalarından biri olan النافاء (En-nâfiga) dan alınmıştır. Zira bu hayvan kendine iki yuva yapar. Birinin adı yukarda beyan ettiğimiz, ikincisi de القاصماء (El-kasia) dır. Bunlardan birinin iç kısmını yeryüzüne çok yakın yaparak ikinci yuvadan düşman geldiği takdirde bu yufka toprağı delerek dışarıya kaçar.

İşte münafık denilen ve küfrünü gizliyerek iman izhar eden kimse dahi bu durumdadır. Zira o mü'minlerle mü'min, kafirlerle de نعوذ بالله تعالى kafir olur. Müslümanlığın gelişiyile hayat bulan bu kelimenin cahiliyyet devrindeki kullanılma şekillerini elde edemiyoruz. Mezkûr hayvan gibi münafık olan kimse de sanki iki kapuya maliktir. Birinden İslâm dînine girer diğerdinden de çıkıp gider.

5 — الحج aslında «kasıt» manasıdır. Keza, bir kimseyi delil ve hüccetle mağlûb etmek, yarayı mil ile yoklamak anlamlarında dahi kullanılır. Fakat Kur'an-ı Kerim bu kelimeyi de diğerleri gibi hüsûsî ve özel bir anlama aktarmıştır. O da Mekke'yi Mükerreremeye teveccüh ve kasıt manalarında, İslâm esaslarından biri olan Hac'ca isim olarak kullanılmış olmasıdır.

6 — التميم dahi aslı itibariyle kast manasına-

dır. Kelimenin Kur'an-ı Kerim vasıtasıyla elde ettiği yeni mana ise «Teyemmüm» ismiyle bilinen ve abdestin bedeli olan mâlum ibârettir. Birçok şairlerde bu kelime asıl manası ile kullanılmıştır. Görüldüğü gibi Kur'an-ı Kerimin Arap dili üzerindeki tesiri çok büyüktür. Getirmiş olduğu yeni yeni manalar âdeta bütün Arap dilini yeniden hayata kavuşturmuş gibi oldu. En fasahatli kimseler bile onun önünde eğildiler.

c — **Arap dilinin yayılmasındaki büyük tesiri** : Bilindiği gibi bu dil Kur'an-ı Kerimin nüzulundan önce Arap Yarımadasında munhasır bir durumda bulunuyordu. Kur'an-ı Kerimin nazil olmasıyla doğuda, batıda güney ve kuzeyde, Müslümanların gidebildiği her yerde Arapça göze çarpmağa başladı. Zira her Müslüman Kur'an okuyor onun ahkâmını öğrenmeğe çalışıyordu. Bu ise Kur'an-ı Kerimin bu dil üzerindeki en büyük tesirlerinden biri olarak mütâlâa edilebilir.

d — **Arap dilini bozulmaktan muhafaza etti**. Kur'an-ı Kerim olmasaydı birçok dillerde görülen bozulma ve tahrifât elbette Arap diline de sirayet edecek ve Arapça da kısa bir müddet sonra yeni yeni kılıklara bürünecekti. Böylece belki de Arap ülkesi biribiriyile anlaşmada güçlük çekeceklerdi.

e — **Birçok kelimeleri mâna bakımından geliştirdi**. Yani kelimelerin mütezammın bulunduğu manalara gelişme kabiliyetleri sağlıyarak onlara gelişmelerinde yardımcı oldu.

f — **Arapçayı devletin resmî dili yaptı**. Eğer Kur'an-ı Kerim olmasaydı resmî devlet dili hiç şüphe yok ki Arap devletleri arasında bugünkü âhenkte olmazdı.

g — **Fasâhat ve belağat hususunda örnek bir kitap oldu**. Eddipler, fesâhat ve belağat öğrenmek isteyenler onun bitmez tükenmez kaynaklarından doya doya içtiler.

h — **Bugün okutulmakta olan şer'î ilimlerden hemen hemen hepsinin doğmasında en büyük âmi hiç şüphe yok ki Kur'an-ı Kerimdir**. Bunda asla tereddüt edilemez. Nahv, Tefsir, Fıkıh, Akâid, İlmül-münazara hep bu aziz kitabın eseridir.

2 — **Kâinatın Efendisi, iki cihan güneşi Rasûlü Ekrem Efendimizin mübarek sözlerinin dahi Arap dilinde açmış olduğu ufuk çok büyüktür**. Birçok misal vererek bu hususu biraz olsun aydınlatmaya çalışalım.

1 — مات حتف أنفسه : Eceliyle ölen bir kimse hakkında bu tabiri ilk olarak Rasûlü Ekrem Efendimiz kullanmışlardır. Daha önceleri bu şekilde bilinmiyordu.

2 — البحر (El-bahr) : Yürüyüşü ve sür'ati hoşuna giden bir at için bu kelimeyi de ilk olarak Rasûlü Ekrem telaffuz buyurmuşlardır. Daha sonraları edebiyat diline de فرس سحر şeklinde geçmiştir.

3 — الزمارة : Kötü kadın demek olan bu kelime dahi yine bir Hadîs-i Şeriften alınmadır. Fakat Ebû Ubeyde, ben kelimenin neden müştak olduğunu bilemedim, demektedir. Bazı ilim adamları bu kelimenin kaş ile işaret etmek manasında kullanılan

الرمز den nahv ilmince bilinen القلب المكاني (harflerin takdim ve tehiri) yoluyla meydana gelmiş olduğunu ileri sürerler. Bazılarınca da ney ve benzeri şeyleri çalan kimseler hakkında kullanılan الزمر maddesinden yine aynı usulle elde edilmiştir, der.

4 — الان حى الوطيس : Bu terkibi de

Rasûlü Ekrem harbin şiddetini ifade buyurmak maksadıyla kullanmışlardır.

5 — الصير (El-sir) : Kapu yarığı anlamında ilk olarak Rasûlü Ekremden duyulmuştur.

6 — الجملة (El-cülhüme) : Yine dere kenarı anlamında ilk olarak Rasûlü Ekremden işitildi.

7 — الصرورة (El-sarûra) : Aşında evlenmeyi bırakarak zâhitlik yolunu tutan bir kimseye verilen isimdi. Fakat Rasûlü Ekrem bunu, لا صرورة في الاسلام Hadisleriyle yasakladılar.

3 — İslâmiyetin de Arap dili üzerindeki tesiri büyüktür. Herşeyden önce o, cahiliyyet devri kalıntıları bazı kelime ve terkipleri kullanmaktan sarfı nazar etti. Bu sebeple de birçok kelime ve terkipler kısa bir zaman sonra hayata veda ettiler denilebilir. Bunlardan birkaçını burada ele alalım.

1 — أنعم صباحاً ، أنعم مساءً (En'im sabâhan, En'im mesâen) : Bu terkipler «Sabahın hayırlı olsun» ve «Akşamın hayırlı olsun» karşılığı kullanılırdı,

Kavl-i Kerimiyle İslâmiyet bunların hayatına son verdi.

2 — المكس (El-meks) : Cahiliyyet devrinde pazarda mal satan bir kimsenin bu satışından dolayı kendisinden alınan bir miktar vergi.

3 — الآتوة (El-itâve) : Haraç anlamındadır ki, metruktur.

4 — المربع (El-Mirba') : Elde edilen ganimetin reis için ayrılan dörtte biri.

5 — الصفية (Es-Safiyye) : Ganimetin taksiminden evvel reisin kendisi için ayırdığı şey.

6 — النشطة (En-neşita) : Askerin düşman hedeflerine varmadan daha yoldayken ele geçirdiği ganimet.

7 — الفضول (El-Fudul) : Taksimden sonra dağıtılması mümkün olmayan şey.

8 — أبيت الالن : Cahiliyyet devrinde bir nevi selamlaşma idi. Manası; zatınızdan lâ'neti ve nefreti mucip bir şey sadır olmaz (olmaya) demektir. Bu terkibe cahili şâirlerin bir çoğunda rastlanır.

9 — حجراً محجوراً (Hicran mahcura) : Bu terkin bin birkaç türlü anlamda kullanıldığı söylenir. Cahiliyyet devrinde biri, kendisinden istenilen herhangi bir şeyi veremeyeceğini ifade edebilmek için bu cümleyi kullanırdı. Bunu söyledikten sonra karşısındaki kimse de talebinde ısrar etmez vazgeçerdi. İkinci bir isti'mal şekli de korktukları zamana müteallikti. Korkunca bunu söylemeleri, sanki, bana dokunma veya dokunamazsın, gibi bir mana taşır, başka bir tabirle bu terkipli bir istiaze makamında istihdam ederlerdi. Nitekim Cenab-ı Hakkın :

ويوم يرون الملائكة لا بشرى يو مثذ للمجرمين ويقولون حجراً محجوراً

— Melekleri gördükleri gün, işte o gün, suçlulara müjde yoktur, melekler, iyi haber size yasaktır, yasak, derler — âyet-i kerimesinde mezkûr terkip varit olmuştur.

Bunlardan başka İslâm dini de Kur'ân ve Hadîs-i Şerifler gibi Arap diline birçok yeni yeni müfredatlar

kazandırmıştır. Meselâ الفاسق kelimesi bunlardan biridir. Çünkü bu kelime aslı manası itibariyle bir nevi çıkmak, ayrılmak anlamlarını ifade etmektedir. Fakat İslâmiyet bunu, Cenab-ı Hakkın emrinden çıkıp ona âsi olan kimseler hakkında kullandı. Bu kelime dîni anlamıyla cahiliyyet devrinin ne şiir ve ne de nesrinde kullanılmıştır. الجائزة ve الجمالية kelimeleri de bir rivayete göre İslâmiyetten önce kullanılmamıştır. Bu saydıklarımıza المخضرم (El-muhadram) kelimesini de ilâve edebiliriz. Kelimenin aslı manası bir nevi kesmektir. رجل مخضرم

demek cahili halkından İslâma yetişene denir. Sanki bu halde olanlar küfrü keserek îmana yetişmişlerdir.

الدجال kelimesinin cemî şekli de ilk olarak Mâlik b. Enes Hazretlerinden duyulmuştur. Mâlik b. Enes bu cemî şeklini هؤلاء الدجاجة terkinde kullanmıştır.

İslâm dininin yaptığı büyük değişikliklerden biri de ay ve gün isimlerindeki yaptığı değişikliktir. Cahiliyyet devrindeki ay ve gün isimleri, bazı akidelerin mahsülü bir şeydi. Hepsisi değilse de bir kısmını bu şekilde mütâlaa etmek mümkündür. İslâm dîni ay ve gün isimlerini de değiştirdi. Aşağıdaki cetvelde bunları görmekteyiz.

Günler	Cahiliyyet devrindeki ismi	İslâmiyetten sonra kullanılan isimler
Pazartesi	Evhed	El-İsneyn
Salı	Cübâr	Es-sülâsa
Çarşamba	Dübân	El-Erbia'
Perşembe	Münis	El-Hamis
Cuma	Arûbe	El-Cum'a
Cumartesi	Şiyar	El-Ahad

Cahiliyyet devrindeki ismi	İslâmiyetten sonra kullanılan isimler
1 — El-Esam	Recep
2 — Adil	Şa'ban
3 — Natig	Ramazan
4 — Va'l	Şevval
5 — Verne	Zül-Ka'de
6 — Bürek	Zül-Hicce
7 — Mü'temir	Muharrem
8 — Nacir	Safer
9 — Havvan	Rabi'ül-evvel
10 — Vebsan	Rabi'ül-Ahur
11 — Hanin	Cemadel-Ülâ
12 — Rubba	Cemadel-Ahıra

İslâmiyet bu kelimeleri kullandıktan sonra asla bir dini baskıyla kullandırma yolunu takip etmemiştir. İslâmiyetin getirmiş olduğu yeni ve ahenkli kelimeleri duyan müslümanlar, onları kendiliklerinden kullanmışlardır. Bu husus İslâmiyetin dil üzerindeki bir mucizesi kabul edilse yeridir.